

U kolovozu 2016. godine Kongregacija za nauk vjere objavila je dokument *Ad resurgendum cum Christo*, tj. uputu o pokapanju pokojnika i čuvanju pepela u slučaju kremacije. Uputa kratko ponavlja već poznati stav Katoličke Crkve o poštovanju tijela umrlih, te također daje i nove smjernice u slučaju kremacije tijela pokojnika, a što postaje sve raširenija praksa. U ovom kratkom promišljanju želimo, s vidika duhovne teologije, istaknuti ono što Katolička Crkva uči o svetosti ljudskog tijela te o vjeri u uskrsnuće tijela.

SVETOST LJUDSKOG TIJELA

Kršćanstvo se kroz svu svoju povijest moralo boriti s krivim poimanjem ljudskog tijela. S jedne strane, događali su se prijezir i ponižavanje tijela, a s druge, njegovo uzdizanje na razinu idola kojemu se treba klanjati te prinositi žrtve. Kršćanski pogled na tijelo obilježen je realizmom koji izbjegava dva spomenuta krajnja stava, prijezira i obožavanja, a utemeljen je na božanskoj Objavi koja ljudsko tijelo shvaća kao od Boga stvoreno te stoga dobro.

Biblijski izvještaji o stvaranju (usp. Post 1, 27; 2, 7) jasno poručuju kako tjelesnost pripada bitnoj strukturi čovjeka. U tijelo, oblikovano od praha zemaljskoga, Bog udahnuje svoj životni dah te čovjek postaje živa duša (usp. Post 2, 7); čovjek postaje jedino biće među stvorenim vidljivim bićima sposobno uspostaviti odnos s Onim tko ga je stvorio; čovjek postaje jedino biće koje zna da postoji, koje zna da je pozvano na zemlji predstavljati svoga Stvoritelja. U biblijskoj viziji stvaranja čovjeka ljudska se tjelesnost predstavlja kao "sakramentalna" stvarnost čovjekova duhovnog ja, odnosno vidljivi "znak" nevidljive prisutnosti samoga Stvoritelja koji upravo čovjeku koji ga predstavlja povjerava brigu oko svega stvorenja (usp. Post 2, 18–20). Po tijelu čovjek postaje odnosno biće; po tijelu može komunicirati s drugim stvo-

renjima pa čak i sa samim Stvoriteljem. Da, čak i najduhovniji čovjekov čin, molitva, tj. odnos sa Stvoriteljem, može se izraziti samo preko tijela. Tako prema biblijskoj viziji čovjeka postaje jasno kako čovjek nema tijela, nego jest tijelo; no vrijedi i drugi dio istine o čovjeku: čovjek je istodobno i duh; on je i jedno i drugo, tijelo i duh neraskidivo povezani i sjedinjeni.

Izvješća o stvaranju čovjeka ističu kako je čitav čovjek, u svojoj tjelesno-duhovnoj egzistenciji, plod Božjeg stvaralačkog djelovanja. Zato za čovjeka živjeti znači trajno primati vlastitu egzistenciju od svoga Stvoritelja. Ljudsko tijelo upućuje upravo na to trajno primanje i ovisnost o Stvoritelju. Po tijelu čovjek je uronjen u stvoreni svijet kao povijesno biće, no istodobno se po tijelu nalazi u trajnom odnosu sa Stvoriteljem prema kojemu je usmjereno čitavo njegovo duhovno-tjelesno biće. Po tijelu čovjek može izvršiti zadaću koju mu povjerava Stvoritelj svega, a to je da svrsi i ispunjenju vodi povijest svega stvorenja te da na zemlji ustanovi zajednicu sebi sličnih kao Božju obitelj, pozvanu da u skladu i slobodi živi uređene i skladne odnose unutar sebe same te istodobno u skladu sa svim stvorenim. No onda se dogodi grijeh!

Grijeh unosi nered u sklad unutar samoga čovjeka, unutar njegova odnosa prema drugima (čovjeku i stvorenjima) i prema Stvoritelju. Taj nutarnji nered, plod prvog grijeha, teologija naziva požuda (lat. *concupiscentia*), a očituje se kao suprotnost prvotnom skladu i slobodi kojima je čovjek bio obdaren. Po grijehu je "čovjek u samom sebi podijeljen. Zbog toga sav život ljudi, i pojedinaca i skupina, pruža sliku borbe, i to dramatične, između dobra i zla, između svjetla i tame. Štoviše, čovjek otkriva da je nesposoban da sam od sebe uspješno suzbija nasrtaje zla, tako da se svatko osjeća kao kovan verigama" (*Gaudium et spes*, 13). Grijehom je čovjek pogođen u svojoj ljudskoj naravi, koja, dakako, uključuje i tijelo, a u konačnici kao plod ima čovjekovu nesposobnost da iznova stekne i živi onaj sklad koji mu je Stvoritelj podario. Grijeh ipak nije razorio, nego ranio ljudsku narav; u čovjeku ostaje trajno nostalgija za "izgubljenim rajem", tj. za izvornim skladom i mirom. Grijeh kao daljnju posljedicu ima osamljenost čovjeka koji je stvoren za zajedništvo, stvoren da kao muško i žensko budu "jedno tijelo" (Post 2, 24). Grijeh okreće čovjeka, muškarca protiv žene; žena postaje objekt požude, ne više osoba koja dopunjava njegovo biće, nego nešto što treba silom osvojiti i posjedovati. Tako je tijelo, određeno da postane

sakramentom, znakom jedinstva i zajedništva, postalo sredstvom nasilja i novih grijeha.

No Bog ne napušta čovjeka. Slijedi drugi čin drame o odnosu Boga i čovjeka te čovjeka i Boga. U punini vremena Bog posla svoga Sina da postane čovjekom; od Žene rođen, postao je Zakonu podložan da podložnike Zakona otkupi tako da svi koji ga prihvate mogu postati djeca Božja (usp. Gal 4, 4–5). Postajući čovjekom, uzimajući ljudsko tijelo, tj. ograničen, krhak i prolazan ljudski život, Sin je Božji povratio dostojanstvo ljudskom životu, a time i ljudskom tijelu. Isus Krist, utjelovljeni Logos, “slika Boga nevidljivoga” (Kol 1, 15), “jest i savršeni Čovjek koji je Adamovim sinovima vratio sličnost s Bogom, koja je prvim grijehom izobličena. Budući da je u njemu ljudska narav bila uzeta, a ne uništena, time je ona i u nama uzdignuta na veoma visoko dostojanstvo. Utjelovljenjem se, naime, Sin Božji na neki način sjedinio sa svakim čovjekom” (*Gaudium et spes*, 22). U Kristu čovjeku, uključujući dakle i njegovo tijelo, prebiva sva punina božanstva, a od njegove punine svi mi primamo, i to milost na milost. Utjelovljenje Riječi otkriva veličinu i obećanje sadržano u našoj zemaljskoj i tjelesnoj egzistenciju, tj. u otajstvu utjelovljenja Bog očituje kako ne prezire, nego posvećuje ljudsko tijelo. Otajstvo utjelovljenja Riječi razvija se i “pretače” u djelo otkupljenja, a ono se ostvaruje upravo po Kristovu tijelu koje je na križu prikazano i žrtvovano. Po Tijelu smo spašeni i otkupljeni, a spasenje uključuje i naše tijelo koje je određeno za spasenje, za proslavu. Otačka će teologija (Tertulijan) to sažeti u izreku: *Caro cardo salutis – tijelo je stožer, os spasenja*. Drugim riječima, naše je spasenje ostvareno po tijelu, a uključuje i naše tijelo.

Zbog svega navedenoga kršćanstvo je, u vrijeme kad ljudsko tijelo nije bilo baš na cijeni, naviještalo utjelovljenje samoga Boga, a istodobno spasenje i proslavu ljudskog tijela. Od početaka kršćanstva (sv. Pavao) ljudsko je tijelo predstavljeno ne samo kao “sposobno spasenja”, nego štoviše kao prebivalište živoga Boga. Tijela kršćana smatrana su hramovima Duha Svetoga (usp. 1 Kor 6, 19) te stoga i sveta. Iz toga se je razvijao kršćanski moral koji je pozivao na svet život, tj. na bijeg od svakoga grijeha, a osobito od grijeha bludnosti koji ostaje u tijelu te stoga nagrđuje živi hram Božji (usp. 1 Kor 3, 17; 6, 18–20). Po krštenju kršćani postaju hramovi Boga živoga, pozvani su u svome tijelu proslaviti Boga. Novi život, koji dolazi od uskrsnulog Krista, po daru Duha, živi se u i po tijelu. Sv. Pavao u svojim spisima razli-

kuje “život po tijelu” i “život po Duhu”, ali ovo potonje ne znači da postoji duhovni život izvan tijela, nego znači poziv da se čitavi čovjek, uključujući i tijelo, podloži spasonosnim i životnim poticajima Duha. Pod vodstvom Duha i ljudsko tijelo, jednom sjedište grijeha, postaje sjedište milosti, novoga života, hram Boga živoga, instrument proslave Boga, a upravo je to najuzvišeniji čovjekov poziv na zemlji.

VJERA U USKRSNUĆE TIJELA

118

Vrijednost ljudskog tijela ne ispunja se samo za života na zemlji i čovjekovu pozivu da u svome tijelu proslavi Boga. Tijelo, bez kojega nema ljudskog života, određeno je za spasenje, za uskrsnuće, za konačnu proslavu u nebu. Ako je čovjek određen za život vječni, to nužno uključuje i njegovo tijelo, jer bez tijela nema potpunog čovjeka. Smrt u ljudskom životu nije kraj, nije točka, nego zarez iza kojega se nastavlja “priča” o životu, priča o vječnoj slavi, radosti i blaženstvu u kojemu će sudjelovati i ljudsko tijelo. Temelj naše vjere u uskrsnuće tijela jest uskrsnuće Isusa Krista, a to je ujedno i jedan od temelja kršćanstva kao takvoga (usp. 1 Kor 15, 16–17). Crkva uči da kao što je “Krist uskrsnuo od mrtvih te živi zauvijek, isto tako (će) pravednici poslije smrti zauvijek živjeti s uskrsnulim Kristom i da će ih on uskrisiti u posljednji dan. Kao što je bilo njegovo, tako će i naše uskrsnuće biti djelo Presvetog Trojstva... ‘Uskrsnuće tijela’ znači da poslije smrti neće živjeti samo duša, nego da će i naša ‘smrtna tijela’ (Rim 8, 11) oživjeti” (KKC, 989–990).

Izrazom “uskrsnuće tijela” misli se u biti na proslavu jedincata i nedjeljiva čovjeka, a ne na neki dio čovjeka. Jamac uskrsnuća našega tijela jest Onaj koji je uskrisio Isusa od mrtvih, tj. sam Bog (usp. Rim 8, 11) koji je vjeran svome stvarateljskom djelu i svojim obećanjima. Uskrsnuli Krist prvina je uskrsnulih, a to znači da je istodobno počelo proslave cjelokupnog svemira; on je točka Omega, točka prema kojoj uvire sve stvoreno koje je usmjereno prema njemu kao svojoj najdubljoj svrsi. U tom pokretu prema konačnom dovršenju svega nalaze se i tjelesa pokojnika koja čekaju da smrt bude pobijeđena te da uskrsnu na novi život u kojem će Bog biti sve u svemu. Time će se potpuno ostvariti ono što je sada na djelu; naime, djelo Boga Stvoritelja dovršuje se u djelu Boga Otkupitelja.

ZAKLJUČAK

Koncem šezdesetih i sredinom sedamdesetih godina prošloga stoljeća pojavila su se u katoličkoj teologiji različita mišljenja o uskrsnuću tijela, tj. mrtvih (Troisfontaines, Boros, Rahner, Boff), a koja se uglavnom mogu svesti na tvrdnju kako mrtvi uskrsavaju u trenutku smrti. Na ta pogrješna mišljenja odgovorila je Kongregacija za nauk vjere *Pismom o nekim pitanjima koja se odnose na eshatologiju* (iz 1979.), koje je potpisao kardinal Šeper, a u kojem se ukazuje kako navedene teorije obezvrjeđuju kršćanske sprovodne obrede kao i tisućljetnu vjeru u buduće uskrsnuće tijela (mrtvih), a koje će se dogoditi tek o drugom Kristovu dolasku. Na pitanje “kako će se dogoditi uskrsnuće” *Katekizam Katoličke Crkve* odgovara da “to ‘kako’ nadilazi našu maštu i naše shvaćanje; možemo ga dokučiti samo vjerom” (KKC, 1000). A na pitanje “kada” *Katekizam* odgovara “konačno ‘u posljednji dan’ (Iv 6, 39–40.44.54; 11, 24), ‘na svršetku svijeta’. Uskrsnuće mrtvih duboko je povezano s Kristovim drugim dolaskom (paruzijom)” (KKC 1001). Do tada na nama kršćanima ostaje da njegujemo svijest o svetosti vlastitoga tijela te da se brinemo za ispravan, kršćanski odnos prema tijelima naših pokojnika. To uključuje dostojanstven pokop, najbolje u zemlju, a ako smo zbog raznih okolnosti izabrali kremaciju, tada se dostojanstveno čuva prah na groblju, uz redovito pohađanje mjesta ukopa i molitve za svoje pokojne.